

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Навчально-науковий інститут оперативно-рятувальних сил

Кафедра психології діяльності в особливих умовах

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ ЗАЛЕЖНОЇ ПОВЕДІНКИ

циклу обов'язкової професійної підготовки

за освітньо-професійною програмою «Екстремальна та кризова психологія»

за другим (магістерським) рівнем вищої освіти

галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
спеціальності С4 Психологія

Рекомендовано кафедрою психології

діяльності в особливих умовах

на 2025-2026 навчальний рік.

Протокол від _____ 2025 №__

Силабус розроблено відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни
«Психологія залежної поведінки»

2025 рік

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

1. Анотація

Навчальний курс передбачає формування у здобувачів вищої освіти теоретичних знань та практичних умінь, необхідних для розуміння природи, механізмів і форм прояву залежної поведінки. У межах дисципліни розглядаються психологічні, соціальні та біологічні чинники формування адикцій, особливості особистості залежної людини, а також сучасні підходи до профілактики, психокорекції та реабілітації при різних видах залежностей. Особлива увага приділяється розвитку навичок психологічного консультування, професійної рефлексії, етичних аспектів роботи з клієнтами, які мають залежну поведінку, та забезпеченню їхньої психологічної безпеки. Вивчення дисципліни сприяє інтеграції теоретичних знань із практичними навичками, формуванню професійної компетентності майбутніх психологів і підвищує їх готовність до ефективної роботи у сфері подолання залежностей.

2. Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Амурова Яна Володимирівна, доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах навчально-наукового інституту оперативно-рятувальних сил, доктор філософії з психології
Контактна інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8, кабінет 213. Номер телефону: 0979788935
E-mail	amurova_yana@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	Глибинна психологія, групова психокорекція, психоаналіз, психологічне консультування, особливості тренінгової роботи, психомалюнок та його використання в психологічній практиці
Професійні здібності	Навички навчання та викладання; організація та проведення наукових досліджень; ведення тренінгових груп та груп глибинної психокорекції за методом АСПП; здійснення психологічного консультування з використанням психомалюнку
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Доктор філософії з психології. Автор та співавтор понад 35 наукових публікацій у вітчизняних та міжнародних виданнях.

3. Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті інституту (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/time-table/student>). Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру у час, який попередньо погоджується з викладачем.

4. Мета вивчення дисципліни

Полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти системних знань про психологічні механізми виникнення, динаміку та наслідки булінгу й мобінгу в різних соціальних середовищах; розвитку вмінь здійснювати психологічний аналіз проявів агресивної взаємодії, визначати фактори ризику та захисні ресурси особистості; а також в оволодінні сучасними підходами, методами профілактики, психологічної допомоги та корекції у випадках булінгу й мобінгу у різних соціальних структурах і професійних організаціях.

5. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна, вечірня)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни	Обов'язкова професійна	
Навчальний рік	2025-2026	
Семестр	2	2
Обсяг дисципліни:		
в кредитах ЄКТС	3	3
загальна кількість годин	90	90
кількість модулів	1	1
Розподіл часу за навчальним планом (в годинах):		
лекції	18	4
практичні заняття	22	2
семінарські заняття	-	-
самостійна робота (годин)	50	84
індивідуальні завдання	на вибір	
Форма підсумкового контролю	іспит	

6. Передумови для вивчення дисципліни

Пререквізити: методологія соціально-психологічного тренінгу, діагностика та корекція кризових станів особистості, психологія екстремальних та кризових ситуацій

Постреквізити: переддипломна практика, виконання та захист кваліфікаційної роботи.

7. Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми «Екстремальна та кризова психологія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

— досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	Абревіатура
Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.	ПР 5

Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.	ПР 6
Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.	ПР 7
Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.	ПР 9

– формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності	Абревіатура
Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.	ЗК 9
Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.	СК 5
Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.	СК 7
Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.	СК 10

8. Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

МОДУЛЬ 1. ПСИХОЛОГІЯ ЗАЛЕЖНОЇ ПОВЕДІНКИ

Змістовий модуль 1. Загальні основи психології залежної поведінки

Тема 1. Теоретико-методологічні засади вивчення залежної поведінки

Література: [Баз.: 1-6. Доп.: 3, 8, 10, 14, 15].

Тема 2. Співзалежна поведінка та любовна адикція

Література: [Баз.: 1-5. Доп.: 3, 4, 7, 8-10, 12, 15].

Змістовий модуль 2. Основні види залежної поведінки, її діагностика, профілактика та корекція

Тема 3. Алкогольна залежність

Література: [Баз.: 1, 3, 5, 6. Доп.: 2-4, 6, 9, 13].

Тема 4. Токсикоманія, залежність тютюнопаління та лікарська залежність

Література: [Баз.: 1-6. Доп.: 1, 3, 4, 7, 10, 11, 13, 15].

Тема 5. Наркотична залежність

Література: [Баз.: 1-3, 5. Доп.: 1-3, 8, 10, 12, 15].

Тема 6. Сутність та особливості інтернет- та мобільної залежності

Література: [Баз.: 1-3, 5. Доп.: 3, 8, 10, 14, 15].

Тема 7. Працеголізм та шопоголізм. Деструктивні культи як форма адикції. Харчова залежність

Література: [Баз.: 1-6. Доп.: 3, 4, 7, 8-10, 12, 15].

Тема 8. Профілактика та лікування хімічної залежності

Література: [Баз.: 1, 3, 6. Доп.: 2-4, 6, 9, 13, 15].

Тема 9. Еротоманія як адикція

Література: [Баз.: 1, 5-7, 9, 10. Доп.: 1, 3, 4, 7, 10, 11, 13, 15, 16-18, 20].

Тема 10. Детермінанти формування адиктивної поведінки у фахівців екстремального профілю діяльності

Література: [Баз.: 1, 5-7, 9, 10. Доп.: 1, 3, 4, 7, 10, 11, 13, 15, 16-18, 20].

Підсумкова модульна робота**Іспит****9. Розподіл дисциплін у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (очна форма: денна, вечірня)**

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин за формами навчання					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практ. заняття	семінар. заняття	самостійна робота*	поточний контроль
МОДУЛЬ 1. ПСИХОЛОГІЯ ЗАЛЕЖНОЇ ПОВЕДІНКИ						
Змістовий модуль 1. Загальні основи психології залежної поведінки						
Тема 1. Теоретико-методологічні засади вивчення залежної поведінки	10	2	2	-	6	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 2. Співзалежна поведінка та любовна адикція	10	2	2	-	6	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Разом за змістовий модуль 1	20	4	4	-	12	-
Змістовий модуль 2. Основні види залежної поведінки, її діагностика, профілактика та корекція						
Тема 3. Алкогольна залежність	8	2	2	-	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 4. Токсикоманія, залежність тютюнопаління та лікарська залежність	8	2	2	-	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 5. Наркотична залежність	10	2	2	-	6	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота

Тема 6. Сутність та особливості інтернет- та мобільної залежності	8	2	2	-	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 7. Працеголізм та шопоголізм. Деструктивні культи як форма адикції. Харчова залежність	10	2	2	-	6	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 8. Профілактика та лікування хімічної залежності	8	2	2	-	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 9. Еротоманія як адикція	6	-	2	-	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 10. Детермінанти формування адиктивної поведінки у фахівців екстремального профілю діяльності	8	2	2	-	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
<i>Разом за змістовий модуль 2</i>	66	14	16	-	36	-
Підсумкова модульна робота	4	-	2	-	2	письмові завдання
Іспит	-	-	-	-	-	-
ВСЬОГО	90	18	22	-	50	-

Розподіл дисциплін у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (заочна форма: дистанційна)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин за формами навчання					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практ. заняття	семінар. заняття	самостійна робота*	поточний контроль
МОДУЛЬ 1. ПСИХОЛОГІЯ ЗАЛЕЖНОЇ ПОВЕДІНКИ						
Змістовий модуль 1. Загальні основи психології залежної поведінки						
Тема 1. Теоретико-методологічні засади вивчення залежної поведінки	10	2	-	-	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 2. Співзалежна поведінка та любовна адикція	8	-	-	-	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Разом за змістовий модуль 1	18	2	-	-	16	-
Змістовий модуль 2. Основні види залежної поведінки, її діагностика, профілактика та корекція						
Тема 3. Алкогольна залежність	10	-	-	-	10	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 4. Токсикоманія, залежність тютюнопаління та лікарська залежність	8	-	-	-	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 5. Наркотична залежність	10	-	-	-	10	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота

Тема 6. Сутність та особливості інтернет- та мобільної залежності	8	-	-	-	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 7. Працеголізм та шопоголізм. Деструктивні культи як форма адикції. Харчова залежність	8	-	-	-	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 8. Профілактика та лікування хімічної залежності	8	-	-	-	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 9. Еротоманія як адикція	8	-	-	-	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 10. Детермінанти формування адиктивної поведінки у фахівців екстремального профілю діяльності	8	2	2	-	4	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
<i>Разом за змістовий модуль 2</i>	68	2	2	-	64	-
Підсумкова модульна робота	4	-	-	-	4	письмові завдання
Іспит	-	-	-	-	-	-
ВСЬОГО	90	4	2	-	84	-

* Примітка: самостійна робота здійснюється за методичними рекомендаціями щодо організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологія залежної поведінки».

10. Орієнтовна тематики індивідуальних завдань

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час семінарських занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, дайджесту, аналітичного огляду, аналізу практичних та проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень тощо.

Тематика індивідуальних занять, що наведена у програмі є орієнтовною. Здобувачам надається право вільного вибору теми індивідуальної роботи, що повинна відповідати таким критеріям як: актуальність та відповідність завданням навчальної дисципліни.

Детальний опис форм, вимоги до виконання та критерії оцінювання індивідуальних завдань здобувачів викладені у методичних вказівках до виконання індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти на кафедрі психології діяльності в особливих умовах.

1. Проаналізувати поняття поведінкової норми.
2. Охарактеризувати правові, моральні та етичні норми.
3. Здійснити порівняльний аналіз підходів до виділення поведінкової норми, патології та девіації (соціальний, психологічний, психіатричний, етнокультурний, віковий, тендерний, професійний, феноменологічний). Виділити 1-2 найбільш прогресивних підходи та обґрунтувати свою думку.
4. Проаналізувати поняття девіантної, делінквентної та адиктивної поведінки. Зміст понять, специфічні ознаки та відмінності. Визначити їх взаємозв'язок.

5. Теоретично дослідити проблему залежності.
6. Здійснити співставний аналіз психологічних рис залежної та гармонійної особистості.
7. Проаналізувати психологічний зміст вживання психотропних речовин.
8. Створити та обґрунтувати схему факторів, що можуть зумовити залежну поведінку людини в умовах війни.
9. Здійснити порівняльний аналіз вживання алкоголю та зловживання алкоголем.
10. Визначити характеристики особистості при алкоголізмі відповідно до стадій формування алкогольної залежності.
11. Виділити основні особливості підліткового та жіночого алкоголізму.
12. Вивчити проблему нікотинової залежності.
13. Проаналізувати фізіологічний механізм впливу наркотиків і алкоголю на психіку та зобразити це схематично.
14. Проаналізувати форми та стадії розвитку наркоманії та токсикоманії.
15. Створити соціально-психологічні портрети людей залежних від різних наркотичних речовин.
16. Проаналізувати стан проблеми залежностей в умовах війни.
17. Проаналізувати зміст психологічної допомоги особистості, яка схильна до залежності.
18. Визначити функції та етапи профілактики і корекції залежності.
19. Проаналізувати особливості організації соціальної профілактики залежності.
20. Проаналізувати особливості роботи психолога із залежними особами.
21. Розробити діагностико-корекційну програму роботи із залежними особистостями.
22. Проаналізувати проблему актуалізації зловживання алкоголем серед персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.
23. Визначити вплив залежності на рівень злочинності в умовах воєнного стану.
24. Здійснити аналіз факторів, що впливають на зростання зловживання алкоголем серед персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.
25. Описати особливості профілактичної роботи з різних видів залежностей серед персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.

11. Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується **в таких формах:** навчальні заняття за видами, виконання індивідуальних завдань, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

У навчальній дисципліні використовуються **такі методи навчання і викладання:**

– методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда, інструктаж); наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження); практичні методи навчання (практична робота, виїзні заняття);

- методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний; традиційний;
- методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад; частково-пошуковий; дослідницький;
- інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; навчання з використанням технічних ресурсів; інтерактивні методи; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;
- науково-дослідна робота;
- самостійна робота.

12. Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: іспит, стандартизовані тести, виконання творчих завдань, наскрізні та командні проекти, аналітичні звіти, реферати, есе, презентація власних досліджень, виконання практичних завдань, доповіді.

13. Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою. Відповідність 100-бальної шкали оцінювання іншим шкалам оцінювання наведена в таблиці.

**Таблиця відповідності 100-бальної шкали
оцінювання іншим шкалам оцінювання**

100-бальна шкала	Шкала ЄКТС	4-бальна шкала
90-100	A	відмінно
80-89	B	добре
65-79	C	
55-64	D	задовільно
50-54	E	
35-49	FX	незадовільно

14. Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, практичних завдань, проектної роботи тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі підсумкової модульної роботи та іспиту.

15. Розподіл та накопичування балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Розподіл балів, які отримують здобувачі очної форми, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є: іспит

Модуль 1 (розподіл балів)													
Поточний контроль та самостійна робота										Індивідуальні завдання	Підсумкова модульна робота	Іспит	Сума балів
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2											
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10				
до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	до 5	10	T. 1-10	30	100
											10		

Розподіл балів, які отримують здобувачі заочної форми навчання, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є: іспит

Модуль 1 (розподіл балів)													
Поточний контроль та самостійна робота										Індивідуальні завдання	Підсумкова модульна робота	Іспит	Сума балів
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2											
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10				
-	-	-	-	-	-	-	-	-	до 5	55	T. 1-10	30	100
									до 5		10		

Примітка: за виконання творчих робіт з навчальної дисципліни здобувачу можуть нараховуватися додаткові, заохочувальні бали. Сума заохочувальних балів не має перевищувати 20. Максимально можлива сума підсумкової оцінки з дисципліни (з урахуванням додаткових заохочувальних балів) – 100 балів. Види творчих робіт та критерії щодо їх оцінювання наведені у методичних вказівках до виконання індивідуальних завдань здобувачів вищої освіти на кафедрі психології діяльності в особливих умовах (розділ «Оцінювання творчих робіт»).

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми освітнього процесу:

- поточне оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять;
- оцінка (бали) за індивідуальну роботу;
- оцінка (бали) за виконання творчих робіт;
- підсумковий контроль успішності.

Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті. Він передбачає оцінювання теоретичних знань та практичних умінь здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу).

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті здійснюється в діапазоні від 0 до 5 балів:

5 балів – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни.

4 бали – завдання виконане повністю, але відповіді обґрунтуванні недостатньо.

3 бали – завдання виконане не в повному обсязі, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені незначні помилки.

2 бали – завдання виконане частково, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені помилки.

1 бал – завдання виконане частково, допущені значні помилки.

0 балів – завдання не виконане.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання. При виконанні практичних завдань оцінюється вміння правильно підібрати психодіагностичний комплекс, методи психокорекційної та психотерапевтичної роботи з особами із залежною поведінкою та здатність ефективно застосовувати їх у професійній практиці.

Підсумкова модульна робота є складовою підсумкового контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього практичного заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант підсумкової модульної роботи складається з двох завдань (теоретичного та практичного). Відповіді на поставленні завдання повинні відображати вільне володіння обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміти застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання знань здобувачів очної та заочної форм навчання при виконанні контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

Сума балів за виконання одного завдання (як теоретичного, так і практичного) складає 5 балів:

5 балів – питання розкрито в повному обсязі, відповідь вірна, наведено переконливу аргументацію, використовуються професійні терміни, наявний творчий підхід.

4 бали – питання розкрито вірно, але обґрунтування відповіді недостатнє, професійна термінологія використана вірно.

3 бали – питання розкрито в цілому вірно, допущені помилки при аргументації, використана термінологія вірна.

2 бали – питання розкрито частково, допущені значні помилки при аргументації, використана термінологія плутана.

1 бал – питання розкрито на рівні окремих фрагментів, аргументація відсутня.

0 балів – питання не розкрито.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання та передбачає перевірку засвоєння здобувачами теоретичного та практичного матеріалу дисципліни, розвитку їх творчого мислення, набутих знань, умінь та навичок і їх застосування під час вирішення практичних завдань. Здійснюється шляхом складання здобувачами *усного іспиту* за екзаменаційними білетами встановленої форми, комплект яких повинен становити 120% від кількісного складу навчальної групи.

Зміст завдань підсумкового контролю формується відповідно до програми навчальної дисципліни, відповіді на які повинні відображати вільне володіння здобувачами обсягом матеріалу, передбаченим програмою, зокрема, вміти застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання психологічних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, виявляючи особисту позицію що до них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Тривалість усного іспиту для одного здобувача не повинна перевищувати 0,5 години (з врахуванням часу на підготовку та відповідь здобувача). Для уточнення рівня володіння матеріалом дисципліни екзаменатор може задавати додаткові питання.

Здобувач допускається до складання підсумкового контролю, якщо він виконав усі види обов'язкових робіт, що передбачені робочою програмою дисципліни.

У разі отримання незадовільної оцінки, перескладання іспиту з дисципліни допускається не більше двох разів.

У разі включення сигналу «Повітряна тривога» або інших відповідних сигналів оповіщення іспит переривається та продовжується вже після відбою.

Критерії оцінювання знань здобувачів на підсумковому контролі у формі іспиту (оцінюється від 0 до 30 балів):

30 балів – здобувач в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст поставлених завдань;

29-20 бали – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрив зміст поставлених завдань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

19-10 балів – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

9-1 балів – здобувач частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – здобувач не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту поставлених завдань.

У разі не згоди із результатом підсумкового контролю або порушенням процедури його проведення здобувач має право на їхнє оскарження. Порядок такого оскарження викладений у Положенні про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України.

Оцінювання самостійної роботи. Результати самостійної роботи спеціально не оцінюються, але виявляються під час діагностики знань з навчальної дисципліни. Навчальний матеріал дисципліни, засвоєний у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль, передбачений робочим навчальним планом, разом з іншим навчальним матеріалом дисципліни і оцінюється за критеріями відповідного підсумкового контролю.

Оцінювання індивідуальних завдань здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних занять, навчальних практик/практичних занять, контролюється під час модульного та

підсумкового контролю. Оцінювання індивідуальних завдань здобувачів очної форми навчання здійснюється в діапазоні від 0 до 10 балів, заочної – від 0 до 55 балів і залежать від форми виконання індивідуального завдання, наприклад:

Реферат, доповідь: 3 бали – у роботі здобувачі правильно виокремили основні положення з різних джерел, логічно та структурно об'єднали їх, коротко проаналізували та зробили ґрунтовні узагальнюючі висновки. Дотримано усі вимоги щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що включає вітчизняні та іноземні літературні джерела;

2 бали – у роботі здобувачі в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерела, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Дотримано більшість вимог щодо структурної побудови роботи. Робота містить список використаної літератури, що складається лише з вітчизняних літературних джерел;

1 бал – у роботі здобувачі фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерела, не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків. Не дотримано вимог щодо структурної побудови роботи. Список використаної літератури оформлений не вірно або відсутній;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації:

5 балів – робота виконана у повному обсязі із чітким дотриманням визначеної структури. Робота містить ґрунтовний аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

4 бали – робота виконана у повному обсязі із дотриманням визначеної структури за виключенням деяких елементів. Робота містить аналіз, висновки та рекомендації з порушеної проблеми;

3 бали – робота виконана частково із дотриманням визначеної структури, що містить більшість необхідних елементів. Робота містить поверхневий аналіз, висновки та окремі рекомендації з порушеної проблеми;

2 бали – робота виконана частково. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, окремі висновки. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. Структура роботи недотримана. Робота містить поверхневий аналіз, висновки зроблені не вірно. Рекомендації з порушеної проблеми відсутні;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Есе: 3 бали – здобувач створює оригінальний за думкою та оформленням письмовий твір відповідно до навчальної ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет, наводить доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних психологічних проблем; приклади переконливі, конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки (логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів;

2 бали – здобувач самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкриває тему,

висловлює основну думку; наводить доречні аргументи; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за двома показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації;

1 бал – побудований текст характеризується фрагментарністю; сформульована теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладів немає або вони не є доречними;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлено факти академічної недоброчесності.

Групова презентація: 3 бали – усі ідеї подані таким чином, що демонструють глибокі знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації чітко визначена і добре розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, організована. Дотримані прийняті норми культури презентації, автори творчо підійшли до її оформлення. Робота не переобтяжена текстом. Наявні гіперпосилання працюють коректно. Усі учасники групи беруть активну участь у висвітленні презентації;

2 бали – більша частина ідей подані таким чином, що демонструють значні знання здобувачів про предмет дослідження і здатність мислити логічно. Тема презентації доволі чітко визначена і задовільно розроблена. Презентація має зрозумілу і логічну структуру, у достатній мірі організована. Дотримані прийняті норми культури презентації. Робота дещо переобтяжена текстом, що ускладнює її сприйняття. Наявні гіперпосилання працюють. Переважна більшість учасників групи беруть участь у висвітленні презентації;

1 бал – більшість ідей у презентації виражені нечітко. Тема визначена нечітко і розроблена з помилками. Презентація має порушену структуру або взагалі її не має. Зустрічається багато порушень прийнятих норм культури проведення презентації. Окремі учасники групи або лише один з них може пояснити викладені ідеї;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної недоброчесності;

Проектна діяльність: 5 балів – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. Наявний творчий підхід до вирішення проблеми. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Обґрунтовано використано доцільні методи. Містяться відповідні висновки з якісними і кількісними даними. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач вільно орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання;

4 бали – робота виконана у повному обсязі на актуальну та практично значущу тему. У роботі правильно визначено об'єкт та предмет дослідження. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить необхідний ілюстраційний матеріал, доповідач орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з незначними помилками;

3 бали – робота виконана. У роботі визначено об'єкт та предмет дослідження, що потребують уточнення. Доцільно використано методи. Містяться відповідні висновки. Презентація проекту містить ілюстраційний матеріал, дещо перевантажений текстом, доповідач переважно орієнтується у

поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з помилками.

2 бали – робота виконана частково. У роботі невірно визначено об'єкт та предмет дослідження. Використані методи переважно вжито доцільно. Містяться часткові висновки. Презентація проекту перевантажена текстом, доповідач слабо орієнтується у поданому матеріалі, відповідає на поставлені запитання з грубими помилками;

1 бал – робота виконана на рівні окремих фрагментів. У роботі невірно визначено об'єкт та предмет дослідження або вони відсутні. Використані методи недоцільні. Містяться часткові висновки. Презентація проекту відсутня, доповідач не орієнтується у поданому матеріалі;

0 балів – завдання не виконано або у роботі виявлені факти академічної не доброчесності.

16. Перелік завдань для підготовки до іспиту

1. Охарактеризуйте основні види залежної поведінки, їх визначення та загальну характеристику.

2. Проаналізуйте концептуальні моделі психологічних чинників залежної поведінки.

3. Розкрийте сутність поняття поведінкової норми та патології.

4. Охарактеризуйте загальну класифікацію хімічних залежностей.

5. Визначте етапи та шляхи формування хімічної залежності.

6. Проаналізуйте нейропсихологічні основи формування хімічної залежності.

7. Охарактеризуйте основні концепції виникнення залежності.

8. Проаналізуйте біологічні чинники виникнення залежності.

9. Охарактеризуйте індивідуально-психологічні чинники виникнення залежності.

10. Проаналізуйте соціально-психологічні та соціокультурні чинники виникнення залежності.

11. Розкрийте механізм формування психофізіологічної залежності від наркотичних речовин.

12. Охарактеризуйте сутність співзалежної поведінки, її причини, види та засоби профілактики.

13. Проаналізуйте основні підходи до здійснення корекційної діяльності в сфері залежної поведінки.

14. Визначте психотерапевтичні методи та програми лікування хімічної залежності.

15. Охарактеризуйте роль групової психотерапії у комплексній терапії залежних станів.

16. Проаналізуйте ефективність сугестивних методів психотерапії у комплексній терапії залежних станів.

17. Охарактеризуйте значення сімейної психотерапії у роботі з залежними особистостями.

18. Проаналізуйте замісні програми як метод подолання хімічної залежності.

19. Визначте стадії психологічної діагностики особистості із залежністю.

20. Охарактеризуйте методи психологічної діагностики осіб із залежністю.
21. Проаналізуйте методи діагностики алкогольної, ніотинової та наркотичної залежності.
22. Охарактеризуйте методи виявлення особистісної схильності до залежної поведінки.
23. Проаналізуйте моделі профілактики вживання психоактивних речовин, їх види, напрями та методи.
24. Охарактеризуйте загальні критерії та класифікацію нехімічних залежностей.
25. Розкрийте сутність соціально прийнятних форм нехімічних залежностей.
26. Охарактеризуйте основні види нехімічних залежностей (працеголізм, спортивні адикції, адикція до витрат грошей, релігійна адикція).
27. Проаналізуйте загальні характеристики технологічних адикцій (інтернет-залежність, залежність від мобільних телефонів).
28. Розкрийте сутність адикції стосунків, зокрема залежності від кохання та явища сталкерства.
29. Охарактеризуйте методи діагностики адиктивної поведінки, зумовленої хімічними залежностями.
30. Проаналізуйте специфіку антиалкогольної та антинаркотичної пропаганди.
31. Охарактеризуйте основні напрями профілактики адиктивної поведінки.
32. Розкрийте зміст та форми превентивної освіти.
33. Проаналізуйте проблему співзалежності, охарактеризуйте ознаки та типи жіночої співзалежності.
34. Охарактеризуйте типи реакцій дітей на алкогольну ситуацію в сім'ї.
35. Визначте особливості психокорекційної роботи з сім'єю щодо залежностей.
36. Проаналізуйте специфіку психокорекційної роботи з підлітками щодо залежностей.
37. Розкрийте соціально-психологічні механізми впливу на особистість та їх урахування в профілактиці і подоланні залежності.
38. Охарактеризуйте роль засобів масової інформації у подоланні та профілактиці залежностей.
39. Проаналізуйте можливості системного підходу у профілактиці та корекції залежностей.
40. Охарактеризуйте основні завдання, суб'єкти та методи профілактики залежностей.
41. Визначте етапи профілактики залежної поведінки.
42. Охарактеризуйте особливості методу спостереження у вивченні осіб із залежністю.
43. Проаналізуйте проєктивні методики дослідження особистості із залежністю.
44. Охарактеризуйте метод експертних оцінок у діагностиці осіб із залежністю.
45. Визначте етичні засади роботи з особистостями, схильними до залежностей.

46. Проаналізуйте принципи розробки діагностико-корекційних програм роботи із залежними особистостями.

47. Охарактеризуйте проблему зловживання алкоголем серед персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.

48. Проаналізуйте вплив залежностей на рівень злочинності в умовах воєнного стану.

49. Охарактеризуйте фактори, що зумовлюють зростання зловживання алкоголем серед персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.

50. Визначте основні напрями профілактичної роботи щодо залежностей серед персоналу ДСНС України в умовах воєнного стану.

17. Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних завдань, попередня підготовка до семінарських та практичних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Беззастережне дотримання під час занять правил безпеки, вимог охорони праці, санітарно-гігієнічних норм та протиепідемічних заходів.

3. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).

4. Здобувачі освіти мають право на визнання результатів навчання з дисципліни, набутих у неформальній та/або інформальній освіті.

5. Здобувачі освіти мають право на оскарження результатів підсумкового контролю з дисципліни або процедури його проведення.

6. Здобувачі освіти мають право на самостійний вибір форм і проблематики індивідуальних завдань.

7. При виконанні індивідуальної роботи здобувачі освіти зобов'язані дотримуватись політики академічної доброчесності. У разі виявлення фактів порушення політики здобувачі несуть персональну відповідальність згідно із законодавством України та нормативними документами НУЦЗ України.

18. Рекомендовані джерела інформації

Нормативні документи

1. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 564 (зі змінами).

2. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» для підготовки магістра в галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини за спеціальністю С4 Психологія. Черкаси: НУЦЗ України.

Базова література

1. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки: курс лекцій. Київ : МАУП, 2006. 88 с.

2. Макаренко А. О., Калайтан Н. Л., Старовойт Т. П. Психологія адиктивної поведінки : навч. посіб. Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2020. 127 с.

3. Максимова Н. Ю. Безпека життєдіяльності: соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії: навч. посібник / Н. Ю. Максимова. Київ : Либідь, 2006. 328 с.

4. Мудрик А. Б. Психологія залежної поведінки : навчальний посібник. Луцьк : ПП Іванюк В.П., 2022. 236 с.

5. Сорокіна О. А. Психологія залежності. Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О.А., 2014. 180 с.

6. Христук О. Л. Психологія девіантної поведінки: навчально-методичний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2014. 192 с.

Допоміжна література

1. Бугайова Н. М. Психологічні закономірності розвитку адикцій в онтогенезі. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. 2010. Т. XII, ч.4. С. 48-57.

2. Вакуліч Т. М. Співзалежність жінок у сім'ї як психологічна проблема. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. №2. С. 3-11.

3. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» у двох частинах. Ч. II. Практична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. Київ, 2016. 193 с.

4. Железнякова Ю. В. Основні характеристики адиктивної поведінки. *Теорія і практика сучасної психології*. 2016. №2. С. 4-8.

5. Михайлишин У. Б., Шмідзен І.Ю. Психологічні особливості адиктивної поведінки студентів. *Теоретичні і прикладні проблеми психології* : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Сєверодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2018. №3(47). С. 110-119.

6. Онишко Ю. В. Насильство в сім'ї: стан та проблеми. *Педагогіка толерантності*. Київ. 2001 № 3-4 (17-18). С. 39-47.

7. Пушкар В. А. Психологія адиктивної поведінки: Методичні рекомендації до курсу «Психологія адиктивної поведінки» для студентів IV курсу спеціальності «Психологія». Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2010. 84 с.

8. Ратинська О. М. Соціальна профілактика адиктивної поведінки підлітків. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». 2016. №1(38). С. 233-237.

9. Шинкаренко О. Д. Психологічні особливості жертв подружнього насильства. *Практична психологія*. 2000. №3. С. 25-29.

10. Bacon I., McKay E., Reynolds F., Anne McIntyre A. The Lived Experience of Codependency: An Interpretative Phenomenological Analysis. *International Journal of Mental Health and Addiction*. 2020. P. 754-772.

Інформаційні ресурси

1. Казарова Г. М. Взаємозв'язок адиктивної поведінки та агресії у студентському віці. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія*. URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/6_2022/10.pdf.
2. Горобей М. П. Проблеми шкідливих звичок і залежностей студентів. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2011_11/11gmphds.pdf.

Розробник:

доцент кафедри психології
діяльності в особливих умовах,
доктор філософії з психології

Яна АМУРОВА